

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการหลักสูตร ต่อเนื่อง ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้ประมวลและสังเคราะห์แนวคิด รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

- 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
- 1.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม
- 1.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
- 1.4 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- 2.1 การจัดการศึกษานอกระบบ
- 2.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.3 การจัดการศึกษาต่อเนื่อง

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตร

- 3.1 ความหมายของหลักสูตร
- 3.2 ความสำคัญของหลักสูตร
- 3.3 การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษามัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

4. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการหลักสูตรต่อเนื่อง สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5. บริบทการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง

5.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง

5.2 นโยบายเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายทัศนะ ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2553, หน้า 34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจอย่างแข็งขัน มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ไขปัญหาของการบริหาร ที่สำคัญ คือ อยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่ของพวกเขาให้กับผู้ได้บังคับบัญชา และประการสุดท้ายต้องให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กรไม่เพียงแต่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 53) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกับการดำเนินงาน เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่ายเพราะมีผลในทางจิตวิทยา เป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและที่สำคัญผู้มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ โครงการ หรือองค์กรความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กรและหน่วยงานดีที่สุด

ประสาร พรหมณา (2553, หน้า 1-14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามาส่วนคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงานจึงก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพัน ผูกมัดและตกลงใจร่วมกันในการบริหาร โรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย

กฤษฎา สารการ (2555, หน้า 52) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กร ดำเนินการร่วมกันมีความเกี่ยวข้องกันจนเกิดความผูกพันต่อสมาชิกและองค์กรเพื่อให้เกิดผลทั้งตนเองและหน่วยงาน/องค์กร

ดิเรก อนันต์ (2556, หน้า 18) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นถึงขั้นเป็นผู้นำของการพัฒนา โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาของสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา แต่กลายเป็นผู้กระทำเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ภาวะทันสมัย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาร่วมมือด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล และ การรับประโยชน์

1.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการกล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2552, หน้า 44) อธิบายว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมนั้นประชาชนควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา นับตั้งแต่การสำรวจปัญหา การค้นหาแนวทางแก้ไข การคิดค้นและการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ และดำเนินการแก้ไข ทั้งนี้จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และพิจารณาแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผน หรือ โครงการแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหตามแผนและ โครงการที่วางไว้
4. การรับประโยชน์จากโครงการ
5. การประเมินโครงการ

วันทนา สมภักดี (2552, หน้า 112) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ (Implementation) ซึ่งอาจเป็นในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรการเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือ โดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไปจากการตั้งกระทู้

ศิริดา ศักดิ์สุนทรศิริ (2554, หน้า 101) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เสนอปัญหาสำรวจข้อมูลค้นหาสาเหตุของปัญหา และสำรวจความต้องการของชุมชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญประการแรก
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ เช่น ร่วมลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแผน และโครงการเพื่อแก้ปัญหาจัดทำแผน และ โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการและทบทวนแผนและโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ เช่น ร่วมในการออกแรงออกเงินงบประมาณ สิ่งของให้คำแนะนำให้ความรู้ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลรับทราบการแล้วเสร็จของโครงการและร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ

อภิญา กังสนารักษ์ (อ้างถึงใน เบญญาภา ต่อมคำ, 2556, หน้า 54) กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนว่ามี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

วิจิตรภรณ์ โตแก้ว (2558, หน้า 20) ได้สรุป บริบทของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้การมีส่วนร่วม 5 ด้าน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญซึ่งแบ่งเป็นการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจ ในช่วงการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแผนงาน และโครงการการจัดทาแผนงาน และโครงการศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงานและโครงการและทบทวนแผนงานและโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมตามแผนปฏิบัติงานประจำปี การเข้าร่วมประชุม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรับการแจกจ่ายผลประโยชน์ที่เกิดจากการร่วมกันปฏิบัติงานซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ได้ดำเนินการหรือปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาข้อสรุป

อคิน ระพีพัฒน์ และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (อ้างถึงใน สุภาพิศ จริตธรรม, 2559, หน้า 18) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชุมชนขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชุมชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหา และค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้แล้ว กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะชุมชนจะขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นความสำคัญของโครงการนั้นสิ่งที่แน่นอนที่สุดก็คือ ชุมชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยให้เจ้าหน้าที่นักพัฒนาทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของประชาชนในการช่วยกันวางแผน เพราะถ้าเราไม่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนนี้ โอกาสที่ชาวชนบทจะได้รับการศึกษา และพัฒนางานเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าชาวชนบทในชุมชนจะยากจนหรือขาดแคลนทรัพยากร แต่ชุมชนก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานได้ อย่างน้อยชุมชนก็มีแรงงานของตนเอง เป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ ในหลาย ๆ แห่งของชุมชน การร่วมลงทุน และปฏิบัติงานจะทำให้เขาเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของจะทำให้ชุมชนเกิดความรัก และความหวงแหน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญยิ่งเพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะชุมชนจะได้รับทราบผลการปฏิบัติว่างานที่ทำไปจะได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วม แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 การสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม	นักวิชาการ/นักวิจัย						
	โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	วันทนา สมภักดี	ศิริดา ศักดิ์สุนทรศิริ	อภิญญา กิ่งสนารักษ์	วิจิตราภรณ์ โตแก้ว	อภินันท์ ระพีพัฒน์ และ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง	รวม
1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา	✓		✓	✓		✓	4
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	✓		✓	✓	✓	✓	5
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
4. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	✓	✓			✓		3
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ		✓			✓		2

จากตาราง 1 การสังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการ/นักวิจัย จำนวน 6 คน ผู้วิจัยจึงเลือกรายการที่มีผู้ให้แนวคิดไว้ 3 คนขึ้นไป สรุปได้เป็น การมีส่วนร่วม 5 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสภาพปัญหา ให้ข้อเสนอแนะ หาสาเหตุของปัญหา แก้ไขปัญหาต่าง ๆ การดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการการมีส่วนร่วม ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเข้าร่วมประชุม ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ การกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง รวมทั้งกำหนดเกณฑ์วัดและประเมิน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการลงมือจัดทำโครงสร้างหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่องคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาสาระภายในหน่วยการเรียนรู้ เกณฑ์วัดและประเมินของแต่ละวิชาภายในหลักสูตร สื่อการสอน และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดทำโครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมภายในหน่วยการเรียนรู้แต่ละวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ประเมินผลการดำเนินงาน และประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน ผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมในการจัดการศึกษา ผลักดันทำให้การจัดการศึกษาต่อเนื่องประสบความสำเร็จ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรในองค์กรและชุมชน

1.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2553, หน้า 72) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และขวัญกำลังใจดีขึ้นลดการขาดงานและลดความสูญเสียต่าง ๆ ได้ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อได้ ดังนี้

1. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีมากขึ้น
2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชามีความราบรื่นมากขึ้น
3. ความผูกพันของสมาชิกต่อองค์กรมีมากขึ้นเนื่องจากพนักงานมีส่วนร่วมในกระบวนการขององค์กรที่สำคัญเช่นการตัดสินใจ
4. ความไว้วางใจฝ่ายบริหารมีมากขึ้น
5. การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชามีความง่ายมากขึ้น
6. การตัดสินใจในทางบริหารมีคุณภาพดียิ่งขึ้น
7. การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนดีขึ้น
8. การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพทำได้ง่าย

ไพรัช อรรถกามานนท์ และมัทนา โขควรวัดนกร (2552, หน้า 93) กล่าวว่า ประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการร่วมกันจัดการศึกษา ดังนี้

1. ชุมชนมีความภาคภูมิใจเป็นเจ้าของสถานศึกษา

2. ชุมชนมีโอกาสดำเนินการเพิ่มเติมจากสถานศึกษาและใช้สถานศึกษาเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ

3. ชุมชนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณวัสดุอุปกรณ์

4. ชุมชนช่วยเหลือความประพฤติและความปลอดภัยของนักเรียน

5. สถานศึกษาและชุมชนร่วมมือกันในการแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างเต็มที่ เช่น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาเด็กหนีเรียน เป็นต้น

6. ช่วยลดความเข้าใจผิดหรือความขุ่นมัวอันเกิดขึ้นได้ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
จรรยาพร ธรณินทร์ (2554, หน้า 65) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการทำงานในรูปของเครือข่าย ดังนี้

1. ช่วยให้องค์กรตัดสินใจได้เร็ว สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลางความไม่แน่นอน และความสลับซับซ้อนของปัญหา

2. ลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงานรวมทั้งค่าใช้จ่ายของผู้ให้บริการ

3. สามารถให้การบริการแก่กลุ่มเป้าหมายได้ตรงความต้องการ

4. เป็นการสร้างทุนทางสังคมให้แก่หน่วยงานและประเทศชาติ

5. ก่อให้เกิดแหล่งข้อมูลเพิ่มมากขึ้น

6. เกิดแหล่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

7. ทำให้การทำงานเกิดความยืดหยุ่น โดยการอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของหลาย ๆ ฝ่าย

8. ทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งที่เกิดจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, หน้า 48) ได้กำหนดการปรับเปลี่ยนการบริหารราชการของหน่วยงานภาครัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของหุ้นส่วนการพัฒนาจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในหลายประการ ได้แก่

1. การตัดสินใจที่มีคุณค่าและความหมาย เพราะภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการแผนงานการใช้งบประมาณ

2. การใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ เพราะภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

3. ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสร้างสรรค์ เพื่อหาทางแก้ไขปัญหา สาธารณะต่างๆ ทำให้แนวทางเหล่านั้นได้รับการสนับสนุนเมื่อนำไปปฏิบัติและทำให้ภาครัฐไม่ต้องทำงานในลักษณะโดดเดี่ยวต่อไป

4. การทำงานในลักษณะหุ้นส่วน โดยภาครัฐปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทภาครัฐในการบริหารราชการยุคใหม่ทำให้รัฐสามารถลดขนาดลงและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะมีหุ้นส่วนการพัฒนาช่วยแบ่งเบาภาระด้านค่าใช้จ่ายบุคลากรและงบประมาณ

5. ความสามารถในการให้บริการที่ดีขึ้น เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงมีประสิทธิภาพและตรงจุดขึ้นเช่น สาธารณสุขการศึกษา เป็นต้น

6. ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนมีความไว้วางใจเป็นพื้นฐานอันเป็นผลสืบเนื่องจากการได้ร่วมคิดร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์ร่วมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้อย่างเปิดเผยระหว่างกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 67) กล่าวว่า ผลดีของการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ

1. เป็นการสร้างสรรค์ให้มีการระดมสรรพกำลังจากบุคคลต่าง ๆ เช่น พลังความคิดสติปัญญาความรู้ความสามารถประสบการณ์ เป็นต้น

2. เป็นการสร้างบรรยากาศและพัฒนาประชาธิปไตยในการทำงาน

3. ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานเพราะเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมีส่วนช่วยให้ประสานงานกันดี

4. จะทำให้งานมีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีเพราะจะมีความผิดพลาดน้อย

5. ผลงานที่เกิดขึ้นจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่บุคลากรทุกคนเพราะทุกคนมีส่วนร่วมในความสำเร็จของงาน

6. ช่วยให้การงานสำเร็จลงได้ในเวลาอันรวดเร็วเพราะมีการแบ่งหน้าที่กันทำ

7. สร้างความสมดุลระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติ

ประยูร อัครบวร และคณะ (2553, หน้า 78) กล่าวว่า สำเร็จที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายมีดังนี้

1. เป็นการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาสู่เป้าหมายปฏิรูปการเรียนรู้

2. เป็นการเชื่อมโยงบุคลากรจากงานต่าง ๆ เข้าด้วยกันทั้งวิธีการทำงานประสบการณ์ให้มีโอกาสทำงานร่วมกันส่งผลให้เกิดความเข้าใจกับผลงานที่มีประสิทธิภาพ

3. เป็นการสร้างความเชี่ยวชาญโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

4. เป็นการรวมทรัพยากรเข้าด้วยกันเพื่อการบรรลุผลซึ่งไม่ประสบความสำเร็จหากต่างคนต่างทำ

5. เป็นการแบ่งปันความคิดและปัญญาร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

6. ลดระยะเวลาการทำงานและการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อนสามารถพัฒนาได้ก้าวหน้ารวดเร็วยังผลต่อสังคมในวงที่กว้างขึ้น

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554, หน้า 82) กล่าวว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ทำให้การบริหารหรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหา มีความหลากหลาย เป็นไปอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ เพราะเป็นการระดมแนวคิดจากบุคคลที่มีความหลากหลาย ทั้งความรู้และประสบการณ์

2. ทำให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยมีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจมากเกินไปซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องอันเกิดผลเสียหายแก่องค์กรได้

3. เป็นการขจัดปัญหาที่มีมีการดำเนินนโยบายใด ๆ มีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากหรือน้อยเกินไปซึ่ง จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินการต่อทุกฝ่ายได้

4. ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดีทำให้การบริหารเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

5. การรวมตัวกันของบุคคลเป็นเครือข่ายจะก่อให้เกิดพลังเข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีประโยชน์ในการดำเนินงาน เพราะการมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ระดมความคิดและอภิปรายร่วมกันและทำให้การบริหารมีผลในเชิงจิตวิทยา คือ ทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น การต่อต้านน้อยลงในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาราบรื่นมากขึ้นความผูกพัน ของพนักงานต่อองค์กรเพิ่มขึ้น เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์

1.4 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้มีนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2554, หน้า 78) ได้กล่าวถึง บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานของผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันสังคมไว้หลายประการคือ

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตน เช่น เลือกสถานศึกษาให้บุตรหลานร่วมตัดสินใจทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน

2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรพัฒนาการของบุตรหลานและการเรียนการสอนประจำวัน

3. ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นติดตามการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และครูให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้ปกครองอาจร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน หรือร่วมกิจกรรมอื่นที่สถานศึกษาจัด ซึ่งหากสถานศึกษามีแนวทางสนับสนุนที่ดีก็จะส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นเอง ตัวอย่าง เช่น บริษัทแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาขอให้ผู้ปกครองไปเยี่ยม และรับประทานอาหารร่วมกับลูกหลานของตน ซึ่งเรียนในโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในอาณาบริเวณ โรงงานปรากฏว่ามีผลดีหลายอย่าง เช่น อัตราการเข้าเรียนของนักเรียนสูงคะแนนการอ่านสูงกว่านักเรียน โรงเรียนอื่นและอัตราการออกจากงานในโรงงานก็น้อยกว่าที่อื่นด้วยนอกจากนี้ครูยังมีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองมากขึ้นซึ่งส่งผลในการปรับปรุงการเรียนรู้อันดีของนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

5. ร่วมสนับสนุนกิจการการศึกษาโดยสนับสนุนด้านความคิดการเป็นผู้นำ การเป็นกรรมการ การร่วมประชุม การให้คำปรึกษา แนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็นการปกป้องดูแลการสนับสนุนทรัพยากร การเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนินโครงการ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น นอกจากนี้ครอบครัวชุมชนและสถาบันสังคม อาจเป็นผู้จัดการศึกษาเองได้ด้วย โดยจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและสามารถมีการเทียบโอนผลการศึกษาได้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวอาจเป็นไปได้ในรูปแบบการเรียนครอบครัวเดี่ยว หรือกลุ่มครอบครัวก็ได้ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดความแปลกแยกออกจากระบบการเรียนในสถานศึกษาปกติก็จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนหรือประสานกับสถานศึกษาในระบบเพื่อประโยชน์ในการเทียบโอนผลการศึกษาและเพื่อการสนับสนุนจากรัฐ โดยมีระบบการเชื่อมบ้านนิเทศและการประกันคุณภาพ ประกอบด้วยในส่วนนี้ต้องถือว่าครอบครัวและโรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกัน โดยครูเข้าร่วมประเมินผู้เรียนของครอบครัวให้คำปรึกษาผู้ปกครองในการสอนหรือให้การสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การสอนแก่ครอบครัว

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (อ้างถึงใน วิจิตรภรณ์ โตแก้ว, 2558, หน้า 24 - 28) ได้กำหนดถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับทุกประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในทางวิชาการแนวการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูป ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขมีความเป็นไทยและความเป็นสากล การสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว การทำได้โดยผ่านทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมเป็นสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของสถานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีทั้งระดับชาติและระดับสถานศึกษาในระดับชาติ รัฐบาลให้มีหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งใช้ร่วมกัน ในสถานศึกษาทุกแห่ง ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นสามารถ กำหนดสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติ การ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวเป็นไปตามแนวความคิดการใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้อยู่ในชุมชนเรียนรู้จากชุมชนด้วยประสบการณ์จริงในสถานการณ์จริงเรียนรู้จากภูมิ ปัญญาท้องถิ่นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และสถานประกอบการในชุมชนและใช้ข้อมูลสภาพชุมชนเป็น พื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียน มองเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชน ตระหนัก และร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน ผู้นำชุมชนในฐานะที่เป็นผู้รู้จักท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี ทั้งด้าน มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์รักษาและความต้องการในการ ดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะในชุมชนจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมได้อย่างดียิ่งในการพัฒนาหลักสูตรของ สถานศึกษาให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่ได้รับการ สรรหาเข้าเป็นกรรมการของสถานศึกษา หรือกรรมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่ การศึกษาจะมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้มีความหลากหลาย และศึกษาได้อย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องมีการจัดหาพัฒนาสื่อและ กระบวนการ ต่าง ๆ ทั้งนี้ในหลักการชุมชนสามารถเน้นสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิ ปัญญาในชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างน้อย 2 ลักษณะ ดังนี้

1.2.1 การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือระหว่าง สถานศึกษากับพ่อแม่ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบในชุมชนให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ แหล่งเรียนรู้ ดังกล่าวได้แก่ ห้องสมุดประชาชนพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวน พฤษศาสตร์อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬา และนันทนาการแหล่งข้อมูล และ แหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

1.2.2 การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับวิทยาการสากล ในขณะที่ จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ในวิทยาการสากลและใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนา สาระและกระบวนการเรียนรู้ ยังควรเน้นไปที่การใช้ประโยชน์จาก “ผู้รู้” ในท้องถิ่นโดยชุมชน ร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อระดมผู้รู้ในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการศึกษาโดยรวมเป็น

วิทยากรหรือร่วมจัดกิจกรรมในสถานศึกษา เพื่อจะได้นำประสบการณ์ความรู้ความชำนาญและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าว มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชู ผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนใน การพัฒนาสื่อการเรียนโดยใช้ ภูมิปัญญาในชุมชน

1.3 การมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาชุมชนในยุคปฏิรูปการศึกษา เป้าหมายของการให้การศึกษา จะไม่จำกัดแต่เฉพาะผู้เรียนหรือจำกัดแต่ภายในเขตโรงเรียนอีก ต่อไป แต่ยังรวมไปถึงการให้ความรู้ ทักษะ การสร้างเจตคติ และจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนา ท้องถิ่นของตนผู้นำ ชุมชนต้องเป็นผู้ที่รู้จักประสานเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ รวมทั้ง สถานศึกษา โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำในการผลิตและพัฒนาวิชาการ เพื่อจะได้อำนาจ สร้างเครือข่ายของการเรียนรู้ร่วมกันเป็นการร่วมกันถ่ายทอดความรู้ เพื่อพัฒนาชุมชนโดยอาจขอ ความร่วมมือในการแนะนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มผลผลิตในชุมชนขอวิทยากรให้ความรู้ หรือขอความร่วมมือให้สถานศึกษาทำการค้นคว้าวิจัยในหัวข้อที่เป็นปัญหาของชุมชน หรือเข้าไป ให้ความร่วมมือกับโครงการที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้นเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของ ชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเนื่องจากการศึกษา ต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตคนในชุมชนทุกคนควรที่จะมีโอกาสได้เรียนรู้ “ทักษะ การดำรงชีวิต” ควบคู่ไปกับ “ทักษะการเรียนรู้” เพื่อจะได้พัฒนาตนเองและสังคมได้ ด้วยเหตุนี้ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นผู้นำชุมชนต้องมีบทบาทในการสร้าง “เครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน” หรือ “ศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น” ด้วยการเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่นชุมชนและสังคมอื่น ๆ

2. การมีส่วนร่วมทางการบริหารจากหลักการบริหารสถานศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนการบริหารและการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น ได้กำหนดให้ การปฏิบัติสิ้นสุดที่สถานศึกษาให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงควมมีอิสระและคล่องตัวเป็นสำคัญและ หากไม่สามารถเสร็จสิ้นที่สถานศึกษาได้ให้สิ้นสุดที่เขตพื้นที่การศึกษา ในด้านการบริหารให้มี การบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีผู้แทนจากท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วยผู้นำชุมชนและ ประชาชนในท้องถิ่นจึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง โดยทำหน้าที่เป็นกรรมการได้ทั้งใน ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษารวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมทางอื่นได้ ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดเรื่องคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการ การศึกษา โดยคำนึงถึงการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพให้สะท้อนความเป็นท้องถิ่น

ที่ประชาชนมีความคุ้นเคย และผูกพันอยู่แล้วและประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ ผู้นำชุมชนสามารถเข้าไปร่วมเป็นกรรมการได้ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา ซึ่งภาระหน้าที่ของคณะกรรมการทั้งสองระดับมีอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การกำหนดแผนนโยบาย การดำเนินกิจกรรมไปจนถึงการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลกรรมการต้องทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งต้องเป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนประสานประโยชน์ให้การจัดการศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้มากที่สุด

2.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยแบ่งเป็นการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นวิธีที่ทำให้การศึกษามีมาตรฐาน และถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจะต้องเปิดเผยรายงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประจำปีต่อสาธารณชนในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาจะต้องให้ข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งเชิญผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาร่วมให้ข้อมูลการจัดการศึกษาเพิ่มเติม สำหรับการประเมินภายนอกและติดตามรายงานผลการประเมินคุณภาพทั้งรายงานประจำปีของสถานศึกษาและรายงานการตรวจสอบคุณภาพทุกห้าปี เจตนารมณ์ของการกำหนดให้เปิดเผยรายงานประจำปีของสถานศึกษาและรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชนนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้กำกับดูแลและหาแนวทางสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาแต่ละแห่งในชุมชนจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้เรียนซึ่งเป็นบุตรหลานของสมาชิกชุมชนจะได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่สถานศึกษาพึงทำได้

2.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนการศึกษาทางเลือกผู้นำชุมชนมีหน้าที่ดูแลให้สมาชิกในชุมชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ โดยที่การจัดการศึกษาจะเป็นในรูปแบบการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย และอนุญาตให้มีการเทียบโอนระหว่างกันได้ ขณะเดียวกันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็ได้เปิดโอกาสให้บุคคลครอบครัว องค์กรชุมชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนาสถานประกอบการ และสถาบัน สังคมอื่น มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน และได้รับสิทธิประโยชน์บางประการจากรัฐ อาทิ การสนับสนุนจากรัฐในการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้ร่วมจัดการศึกษา ทางเลือกเงินอุดหนุนการลดหย่อน หรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาผู้นำชุมชนจึงมีหน้าที่ใน

การสนับสนุนบุคคลครอบครัว หรือองค์กรในชุมชนที่ต้องการจัดการศึกษาทางเลือกตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศเป็นกฎกระทรวงและกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.4 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สร้างแรงจูงใจ เพื่อการศึกษาการยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของคนไทยให้สูงถึงระดับมัธยมปลายตามที่คาดหวัง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเสริมแรงเพื่อให้ผู้อื่นที่อยู่ในวัยเรียนเข้ารับการศึกษา ผู้นำชุมชนต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลให้คำแนะนำประสานงานกับหน่วยงาน เพื่อหาทางช่วยเหลือเช่นข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ คือ ผู้พิการผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษโดยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาพิเศษนั้น นอกจากนี้ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่สมาชิกชุมชนด้วย เช่น การแนะนำแหล่งเรียนรู้หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงาน/สถาบันทั้งภาครัฐเอกชนจัดขึ้นอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมท้องถิ่นนั้น เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมทางการเงินและการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 เป็นผู้ร่วมระดมทุนเพื่อการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาจำเป็นจะต้องอาศัยทรัพยากรและสรรพกำลังที่ปวงจากท้องถิ่น ในส่วนประชาคมกฎหมายกำหนดให้บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาโดยเป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่น ๆ ให้แก่ สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

3.2 เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของชุมชน การจัดการศึกษาให้สมาชิกชุมชนทุกคนได้รับสิทธิเสมอภาค และได้รับ โอกาสศึกษาต่อตามกำลังความสามารถได้อย่างสูงสุดจำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากปัจจุบันรัฐได้ให้การสนับสนุนเป็นพิเศษด้านการเงินและอุปกรณ์สำหรับผู้เรียนที่พิการและได้จัดตั้งกองทุนสำหรับผู้ด้อยโอกาส เช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยและกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในสถานศึกษาและมีแนวคิดที่จะจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาแก่ผู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาทางเลือก แต่อย่างไรก็ดีการขอความช่วยเหลือจากรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่เพียงพอในชุมชนที่มีความพร้อมระดับหนึ่งอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ในการระดมทุน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือร่วมใจจากชุมชนสถานประกอบการและภาคเอกชน โดยจัดตั้ง “กองทุนเพื่อการศึกษาของชุมชน” ขึ้นเองโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกชุมชนด้านการศึกษาให้ชัดเจน

3.3 ร่วมติดตามการใช้เงินและกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด การร่วมระดมทุนให้สถานศึกษาได้มีเงินสนับสนุน การดำเนินงานด้านการศึกษาเป็นบทบาทสำคัญหลังจากการร่วมระดมทุนผู้นำชุมชนก็สามารถมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและติดตามการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปอย่างโปร่งใสและเกิดประโยชน์สูงสุด

สุมาลี สังข์ศรี (2549, หน้า 69) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบว่าประชาชน สามารถเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอนในหลายลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมคิดร่วมวางแผนเป็นลักษณะผู้แทนของประชาชนในชุมชน เข้ามาเป็นคณะกรรมการการศึกษาในชุมชนนั้น แล้วร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมในชุมชนว่าจะจัดกิจกรรมประเภทใดจัดอย่างไร จึงจะครอบคลุมและสนองความต้องการหรือประชาชนที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการก็ควรได้รับการเปิดโอกาสให้ช่วยเสนอแนะด้วย

2. ร่วมเป็นวิทยากรหรือให้การสนับสนุนเรื่องงบประมาณ สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หรืออื่น ๆ เพราะประชาชนในชุมชนอาจเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพ หรือช่างฝีมือด้านต่าง ๆ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนบ้านชุมชนได้เป็นอย่างดีแทนวิทยากรที่ไกลตัว

3. ช่วยดำเนินการจัดกิจกรรม เช่น อาจจะช่วยวิทยากรในการดำเนินการจัดกิจกรรม ช่วยประชาสัมพันธ์ชวนประชาชนในชุมชนมาร่วมกิจกรรม ช่วยจัดเตรียมสถานที่วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนช่วยดูแลบำรุงรักษาแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

4. ช่วยดำเนินการจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยดูแลและสานต่อกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้ริเริ่มไว้ในพื้นที่ซึ่งเสร็จสิ้นไประยะหนึ่ง และออกจากพื้นที่ไปแล้วประชาชนก็ต้องช่วยกันสานต่อ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แหล่งความรู้ประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เป็นต้น โดยร่วมกันเป็นคณะกรรมการอาสาสมัครหมุนเวียนกันดูแล หรือกิจกรรมอบรมให้ความรู้ด้านต่าง ๆ คณะกรรมการอาจรวมกลุ่มผู้สนใจและประสานเชิญวิทยากรมาให้ความรู้จากที่กล่าวมา

สรุปได้ว่า บุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ร่วมจัดการศึกษา ตามที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งหมายถึง ภาคีเครือข่ายนั้น สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ การกำหนดแผนงานนโยบาย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารจัดการ การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล การศึกษาการสนับสนุนการศึกษาทางเลือก การจัดการศึกษาเองการสร้างแรงจูงใจเพื่อการศึกษา และการระดมทุนเพื่อการศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มีสถานภาพเป็นสถานศึกษาที่ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่าย ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การจัดการศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ โดยให้ยืดหยุ่นหลักความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชนและการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551, 2551, หน้า 2)

การศึกษานอกระบบหรือ Non-formal education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The world educational crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบคือ กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไข ความขัดแย้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหา ร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (Learning and competency) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non - formal education) เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิด โอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานอกโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่

จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาใน โรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีโอกาสพลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควร แก่ อรรถภาพการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ชัดเจน กิจกรรมการศึกษาดังกล่าวมีทั้งที่จัดกิจกรรมโดยเอกเทศ และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง และหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนชนที่อาศัย การศึกษาเป็นเครื่องมือนำไปสู่วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ในทางทฤษฎีจึงได้นับเนื่องเอาการศึกษานอกโรงเรียนเป็นระบบหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีส่วนเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นและต่อเนื่องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความหวังของวงการการศึกษา และเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐในการพัฒนาคุณภาพของคนส่วนใหญ่ในประเทศได้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษา นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน (บุญเลิศ แก้วจันทร์, 2554, หน้า 24-25)

การศึกษานอกระบบ (Non-formal education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่ โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป

หลักการของการศึกษานอกระบบ

1. เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง
2. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ
3. จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
4. จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

รูปแบบของกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่ควรจัด ซึ่งได้จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนา รูปแบบ/แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาให้กับประชากร กลุ่มอายุ 15-59 ปี ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี และคณะ, 2553, หน้า 79)

1. การจัดศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน (Lifelong learning center) เพื่อให้เป็นแหล่งกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจัดโครงสร้างสื่อโปรแกรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของประชาชนเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันนำไปสู่การสร้างสังคมฐานความรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. สถานประกอบการจัดการศึกษาใน โรงงานเทียบเท่าการศึกษาในระดับต่าง ๆ (Equivalency programmer) เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ แรงงานที่ต้องการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนและชั้นเรียนพิเศษ หรือห้องเรียนในลักษณะอื่น ๆ ที่เพิ่มพูนความรู้วิชาการควบคู่กับทักษะความสามารถในการทำงาน
3. บริษัทหรือหน่วยงานจัดตัวเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการเรียนรู้การฝึกอบรมโดยการออกแบบและสร้างระบบการพัฒนาบุคลากรระบบสนับสนุนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เช่นนาเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างออฟฟิศ (e-Office) อีบิสสิเนส (e-Business) การทำเว็บไซต์ (Website) การสร้างบล็อก (Blog) รวมถึงการตั้งชมรมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงกับองค์กรการศึกษาภายนอก เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กร
4. รัฐร่วมมือกับวิสาหกิจขนาดเล็กลงและขนาดกลางเพื่อพัฒนาคนงานโดยรัฐร่วมมือและสนับสนุนในการสร้าง โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการอบรมหรือเป็นเครือข่ายในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรมพุ่งเป้าไปที่ศักยภาพของการจ้างงานและเน้นวิชาชีพที่ขาดแคลน

5. การสร้างระบบสะสมหน่วยกิต (Credit bank system) โดยสถาบันต่าง ๆ เปิดโอกาสให้สามารถมีการสะสมหน่วยกิตที่ได้รับจากการเรียนรู้หรือการอบรมต่าง ๆ หรือการรับรองความรู้ ประสบการณ์การลงทะเลียนเรียนบางเวลาเปิดโอกาสให้มีการโอนหน่วยกิตระหว่างโรงเรียน/สถานศึกษา/สถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ

6. การฝึกอบรมในงาน (On the job training) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจ และการบริการ โดยให้มีการฝึกอบรมภายใน (In-house training) รวมถึงการสัมมนาภายนอกเพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ความสามารถยกระดับการทำงานทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

7. องค์กรสาธารณะจัดการสอบเทียบสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมองค์กรสาธารณะองค์กรวิชาชีพ และองค์กรที่ไม่หวังกำไรให้ทำงานด้านการศึกษารอบรมโดยจัดโปรแกรมวิชาชีพวิชาทั่วไปที่ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ มีการทดสอบเพื่อให้ได้รับวุฒิปัตร รวมทั้งให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ในงานด้านต่าง ๆ มาเทียบ โอนเป็นหน่วยกิต หรือประกาศนียบัตร

8. การจัดชุดการเรียนรู้ (Learning package) ให้เรียนด้วยตัวเองเพื่อตอบสนองผู้ที่ไม่สามารถเข้าชั้นเรียนปกติอันเนื่องมาจากข้อจำกัด และปัญหาทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรมความพิการ ระยะทางห่างไกลหรือต้องทำงานตลอดเวลา โดยหน่วยงานการศึกษานอกระบบจัดทำชุดการเรียนรู้ ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเสริมอื่น ๆ ให้สามารถเทียบเท่าการศึกษานอกระบบในระดับต่าง ๆ คือ ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

9. การศึกษาทางไกลเต็มรูปแบบสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ต้องทำงานโดยจัดการศึกษาทางไกลเต็มรูปแบบในลักษณะการเรียนผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ทางอินเทอร์เน็ต เคเบิลทีวี วิทยุฯ จัดโปรแกรมการศึกษาด้านอาชีพความรู้พิเศษเฉพาะ

10. การกลับสู่การศึกษาอีกครั้ง (Reeducation) เป็นการส่งเสริมกระตุ้นประชาชนบางกลุ่ม เช่น คนงานที่ทำงานบางเวลา คนหนุ่มสาวที่ว่างงาน แม่บ้านผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันให้กลับสู่การศึกษาอีกครั้ง โดยการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างอิสระการเข้ารับการอบรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ การใช้ระบบอีเลิร์นนิ่ง (e-Learning) การใช้เครือข่ายเพื่อการศึกษาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายการช่วยให้เข้าถึงสารสนเทศทางการศึกษาคุณภาพสูงได้ง่ายโดยผ่านระบบสื่อสารเครื่องคอมพิวเตอร์

สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้พลาดโอกาสเรียนจากระบบการศึกษาปกติ หรือผู้ต้องการพัฒนาตนเอง ได้รับการเรียนรู้ โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่จะส่งเสริมและ

สนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเป็นไปในอัตราที่รวดเร็ว อันจะส่งผลให้ประเทศมีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมุ่งเน้นให้คนมีคุณธรรมนำความรู้ อันจะเป็นสะพานทอดนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาต่อไป

2.2 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยให้ยึดหลักการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา และการจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551, 2551, หน้า 2)

การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal education) หรืออาจเรียกว่า การศึกษาธรรมชาติวิสัย การศึกษารูปนัย การศึกษาธรรมชาติวิสัย การเรียนรู้ตามวิถีชีวิต การเรียนรู้แบบที่อุบัติขึ้นและโดยบังเอิญ การเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ตามวิถีธรรมชาติ โดยในต่างประเทศ บางประเทศจัดรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยในชื่อที่คุ้นเคย เช่น ที่สก็อตแลนด์คืออธิบายการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็น การศึกษาชุมชน (Community education) ในเยอรมนีเรียกว่าเป็น กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social pedagogy) ในฝรั่งเศสใช้การแสดงการเล่นแบบว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยเรียกว่า การแสดงแบบจำลอง (Animation) การศึกษาตามอัธยาศัยในกลุ่มอเมริกาใต้ใกล้เคียงกับการศึกษาประชาชนในเรื่องความยุติธรรมและประชาธิปไตย (Popular education) ในบางชุมชนของอังกฤษเรียกการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการเรียนรู้และการสนทนาประชาธิปไตย บางกลุ่มจัดการศึกษาและส่งเสริมการมีงานทำของเยาวชนเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย บางประเทศนับเอาการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ที่ต้องการโปรแกรมการศึกษาเพิ่มเติม (Adult continuing education) เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย และแม้กระทั่งการเรียนรู้ในสถานประกอบการและในระหว่างการทำงาน (Learning in a workplace) ว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อดูแลสุขภาพโดยผู้ป่วยเองและโดยผู้ดูแลผู้ป่วย ทั้งนี้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ ผู้รู้ แพทย์ และนักวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่เรียกว่า การศึกษาเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ (Health or rehabilitation

education) ก็จัดว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาตามอัธยาศัยเช่นกัน (บุญเลิศ แก้วจันทร์, 2554, หน้า 26-27)

หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการผสมผสานกับความเชื่อ และปรัชญาต่าง ๆ ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ปรัชญาอัตถิภาวนิยม ปรัชญาหลังนวยสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่ และปรัชญาคิดเป็น โดยให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและความหลากหลายในกระบวนการวิธีการ ซึ่งสามารถอธิบายลักษณะ และหลักของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยได้ ดังนี้ (คมกฤษ จันทรังจร, 2552, หน้า 87)

1. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย คือ กระบวนการและวิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้โดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ
2. เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ผู้เรียนกำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่เน้นการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลความรู้ทักษะเจตคติรอบ ๆ ตัวของแต่ละบุคคล
3. เป็นการจัดสภาพแวดล้อมสถานการณ์ปัจจัยเกื้อหนุนสื่อแหล่งเรียนรู้และบุคคลเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจศักยภาพความพร้อมและ โอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต
5. เป็นลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าร่วมตามความสมัครใจ
6. ไม่จำเป็นต้องมีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการสอนมีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ตามความต้องการความจำเป็นและความพึงพอใจ
7. เป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเพื่อให้บุคคลได้รับทั้งความรู้ความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
8. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้และค้นหาความหมายจากปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
9. สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์
10. เป็นรูปแบบหนึ่งในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 8 ได้กำหนดให้การดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 76)

1. ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม
3. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่กล่าวว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ตามความสนใจความถนัดและศักยภาพของแต่ละบุคคลให้สามารถศึกษาได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

องค์ประกอบของการศึกษาตามอัธยาศัย

มีองค์ประกอบสำคัญที่สรุปได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (บุญเลิศ แก้วจันทร์, 2554, หน้า 28)

1. แนวคิดและปรัชญา การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมสนับสนุนและให้โอกาสในการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย
2. ความมุ่งหมาย การศึกษาตามอัธยาศัยมีได้หลายเป้าหมายและหลายวัตถุประสงค์ โดยเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและนันทนาการของบุคคลแต่ละคนมากกว่าการเพิ่มพูนความรู้เชิงวิชาการ
3. หลักสูตร การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีหลักสูตร แต่เป็นลักษณะการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรม สื่อ และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
4. ผู้เรียน/ผู้รับบริการ ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัย คือ บุคคลทุกคน ซึ่งมีความหลากหลาย ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ทุกพื้นที่ โดยไม่มีการจำแนกสถานภาพทางสังคม
5. ผู้สอน ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัย คือ บุคคลทุกคนที่มีศักยภาพส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้
6. ความรู้ การศึกษาตามอัธยาศัยทำให้เกิดความรู้ด้วยการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
7. วิธีการเรียนรู้ การศึกษาตามอัธยาศัยมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผนแน่นอน ไม่มีรูปแบบแน่นอน
8. ระยะเวลา การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเกิดได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิตของผู้เรียน
9. วุฒิการศึกษา การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีวุฒิปับตร แต่บางกิจกรรมอาจมีเกียรติบัตร

10. กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ตามการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นไปตามวิถีชีวิตของผู้เรียน

11. สื่อการเรียนรู้ ลักษณะสื่อการศึกษาตามอัธยาศัยมีความหลากหลายตามที่ต้องการ

12. การประเมินผล การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยตัวผู้เรียนเอง จึงไม่มีการประเมินผลที่ชัดเจน แต่บางกิจกรรมมีการประเมินผลเพื่อให้ผลย้อนกลับต่อผู้รับบริการ

รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่มีรูปแบบการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ตายตัว ไม่มีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดกรอบกิจกรรม หรือขอบข่ายสาระการเรียนรู้การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความต้องการและแรงจูงใจใฝ่รู้ของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามเราสามารถจัดกิจกรรม เพื่อเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551, หน้า 46)

1. จัดกิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชนการเรียนรู้ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ พิพิธภัณฑ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดกลุ่มเสวนา หรือการอภิปราย กิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล และความรู้ต่าง ๆ ฯลฯ

2. ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ สนับสนุนสื่อแก่หน่วยงานและแหล่งความรู้ต่าง ๆ

3. ส่งเสริมให้หน่วยงานเครือข่ายจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดในสถานี่ราชการสถานประกอบการ ฯลฯ

4. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากรุ่มต่าง ๆ ตามความต้องการและความสนใจ เช่น กลุ่มดนตรีกลุ่มสิ่งแวดล้อมพัฒนาชุมชน ฯลฯ

สรุปได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยศึกษาจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น

2.3 การจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การศึกษาต่อเนื่อง หมายถึง การจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบที่เป็นหลักสูตรระยะสั้น ที่จัดตามความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ ทักษะชีวิต การพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งรวมถึงการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้เทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561ก, หน้า 3)

วัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อเนื่อง

1. เพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีวิตด้วยบูรณาการการเรียนรู้การทำงาน และการดำรงชีวิตของบุคคล
2. เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
3. เพื่อให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายประชาชนทั่วไป ทุกกลุ่มวัยได้รับการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการพัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะชีวิต พัฒนาสังคมและชุมชน ตามหลักปรัชญาคิดเป็นและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกรอบการจัดการศึกษาต่อเนื่อง แสดงดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กรอบการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561ก, หน้า 5

การจัดการศึกษาต่อเนื่อง ประกอบไปด้วยกิจกรรม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเลือกจัดในรูปแบบกลุ่มสนใจ และชั้นเรียนวิชาชีพ ได้ตามความเหมาะสมโดยใช้หลักสูตรจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเอง หลักสูตรกลางที่สำนักงาน กศน. จัดทำขึ้น หลักสูตรที่สถานศึกษาอื่นในสังกัด สำนักงาน กศน. จัดทำขึ้น หลักสูตรของสถานศึกษาอื่นที่ไม่สังกัด สำนักงาน กศน. หลักสูตรของหน่วยงานอื่น โดยได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานนั้น ๆ ทั้งนี้ หลักสูตรต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา และได้รับอนุมัติจากผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และมีทักษะ ในอาชีพ ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบด้วย ทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน การคิดแก้ปัญหา การสื่อสาร และทักษะเกี่ยวกับความปลอดภัยในอาชีพ มีคุณลักษณะที่สำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดเชิงบวก ความมุ่งมั่นในการทำงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรักษาสีงแวดล้อม และการคำนึงถึงประโยชน์

ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้จากวิทยากร หรือผู้ที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ โดยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับ การพัฒนาอาชีพเพื่อการทำมาหากิน และระดับการพัฒนาต่อยอดอาชีพเดิม

โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตนเอง ตามความสนใจเรียน ในอาชีพนั้น ๆ 2) สถานศึกษาจัดหา หรือพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน 3) ผู้สอน วิทยากร วิเคราะห์ผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน เป้าหมายที่ผู้เรียนต้องการ 4) ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร 5) ประเมินผลการเรียน และ 6) ติดตามผลหลังจากจบหลักสูตร

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนทุกช่วงวัย ให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม ปัจจุบัน สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยี สมัยใหม่ในอนาคต โดยเน้นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิต 10 ประการ คือ

2.1 ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างรอบคอบ

2.2 ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียด

2.3 ทักษะการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้

2.4 ทักษะการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการใช้ความคิดอย่างสร้างสรรค์ ช่วยในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ และผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีพลังในการต่อสู้ และอย่างเหมาะสมกับวัย

2.5 ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการใช้คำพูด และท่าทางเพื่อแสดงออก ถึงความคิดและความรู้สึกของตนเองอย่างถูกต้อง เหมาะสม เช่น การแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ ฯลฯ

2.6 ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ หมายถึง ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และรักษาความสัมพันธ์นั้นไว้ได้

2.7 ทักษะการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสีย ของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้รู้ตัวเอง เวลาเผชิญกับความเครียด หรือสถานการณ์ต่าง ๆ

2.8 ทักษะความเห็นใจผู้อื่น หมายถึง มีความเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีผิว อาชีพ ฯลฯ เข้าใจความรู้สึก และยอมรับบุคคลอื่น ที่ต่างจากตนเอง

2.9 ทักษะการจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ หมายถึง การรับรู้อารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อ การแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีจัดการกับอารมณ์โกรธหรือ โศกเศร้าที่ ส่งผลทางลบต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม

2.10 ทักษะการจัดการกับความเครียด หมายถึง การรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียดและแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด

แนวคิดในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ให้จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และเจตคติ เกี่ยวกับเนื้อหาใน 7 เรื่อง โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้นำทักษะชีวิต 1 - 10 ทักษะ มาบูรณาการให้ผู้เรียนมีเจตคติ และมีทักษะชีวิต เพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เมื่อจัดครบทุกเนื้อหาแล้วผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนา ทักษะชีวิตครบทั้ง 10 ทักษะ ส่วนเนื้อหาที่สถานศึกษานำไปจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเน้นใน 7 เรื่อง คือ 1) สุขภาพ ภาย-จิต 2) ยาเสพติด 3) เพศศึกษา 4) คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 5) ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน 6) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 7) ประชาธิปไตยในวิถีชีวิต

โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของ กลุ่มเป้าหมาย ชุมชน และนโยบายของแต่ละระดับ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการชวนคิด ชวนคุยเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันให้ ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ การสร้างเสริมเจตคติที่ดี และการฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นในชีวิต สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 3) สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม อาจ ใช้ข่าวหนังสือพิมพ์ บทความ กระดาษจากเว็บไซต์ ละคร รวมถึงสื่อบุคคล ที่เป็นประเด็นปัญหา เร่งด่วนในปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้เรื่องชีวิตในลักษณะ “บทเรียนชีวิต”ที่จะนำมาพูดคุยเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันระมัดระวังป้องกันและหาทางแก้ไข และ 4) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นจุดเน้น ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชนกลุ่มเฉพาะ เช่น คุณแม่วัยใส กลุ่มเสี่ยงยาเสพติด และ กลุ่มอื่น ๆ

3. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดกระบวนการให้บุคคล รวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างกระบวนการจิตสาธารณะ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปฏิบัติ ตลอดจนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ดังนี้

3.1 การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ หมู่บ้านเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำบัญชีครัวเรือน และ วิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์

โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม หมู่บ้านเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท ประกอบด้วย 1) สำรวจชุมชน หมู่บ้าน ตำบลที่มีโครงการตามพระราชดำริ หรือพื้นที่ทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2) ถอดองค์ความรู้จากสิ่งที่พระองค์ทรงงาน ร่วมกับประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งควรมี หัวข้อหลักในการถอดองค์ความรู้ คือ หลักการ วิธีการในการแก้ปัญหา ผลสำเร็จจากโครงการ แนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ และ 3) เผยแพร่และนำไปสู่การปฏิบัติในชุมชน โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน

3.2 การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเน้นการแก้ปัญหา การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ สิ่งแวดล้อม และวิกฤติพลังงาน โดยเน้นการประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน และใช้เครื่องทุ่นแรง โดยให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญา จากการศึกษาค้นคว้านวัตกรรมที่มีอยู่ หรือ อาจประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา เพื่อปรับใช้ในครัวเรือน เช่น การนำขยะหรือมูลสัตว์ มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ การถนอมอาหาร โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) สำรวจภูมิปัญญา นวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาของพื้นที่ เช่น การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้านพลังงานสะอาด ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2) เลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการดำเนินงาน 3) ประสานความร่วมมือกับภูมิปัญญา ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดกิจกรรม และ 4) จัดทำหลักสูตรและดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบที่เหมาะสม

หลักการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

เพื่อให้การดำเนินงานการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงาน กศน. จึงได้กำหนดหลักการในการจัดไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรได้รับการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมชุมชนและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (เป็นหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติโดยสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้อนุมัติ ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา และหรือเป็นหลักสูตรที่หน่วยงานภาครัฐได้อนุมัติและอนุญาตให้ใช้แล้ว)

2. สื่อและแหล่งค้นคว้า ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. วิทยากร ต้องสรรหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถหรือมีความเชี่ยวชาญในสาขาที่จะสอนอย่างแท้จริง และวิทยากรควรผ่านการอบรมการเป็นวิทยากรจากหน่วยงานสถานศึกษาของ กศน.

4. การจัดการเรียนรู้ จะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนและความพร้อมของผู้เรียน และสอดคล้องกับความต้องการและบูรณาการวิธีการจัดการเรียนรู้

5. การจัดกระบวนการเรียนรู้ จะต้องเน้นให้มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้อง กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

6. กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ในการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วิธีและการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบกลุ่มสนใจ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่มีการรวมกลุ่มหรือไม่รวมกลุ่ม ดังนี้

1.1 จัดกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจที่มีการรวมกลุ่มกัน ของผู้เรียน ตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป หลักสูตรไม่เกิน 30 ชั่วโมง

1.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามภารกิจ เช่น อำเภอเคลื่อนที่ จังหวัดเคลื่อนที่ ฯลฯ ผู้เรียนไม่มีการรวมกลุ่ม สนใจสมัครเรียน ณ สถานที่จัดกิจกรรม หลักสูตรไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2. รูปแบบชั้นเรียนวิชาชีพ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรตั้งแต่ 31 ชั่วโมงขึ้นไป ผู้เรียนตั้งแต่ 11 คนขึ้นไป

3. รูปแบบกิจกรรมฝึกอบรมประชาชน เป็นการอบรม การศึกษาดูงาน การจัดเวที ประชาคม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นการฝึกอบรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรม เพื่อพัฒนา ทักษะชีวิต กิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การส่งเสริมการค้าในชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ มีเจตคติ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน โดยมีโครงการและหลักสูตรที่มี ช่วงระยะเวลาจัดที่แน่นอน ผู้เรียนกลุ่มละ 15 คนขึ้นไป หลักสูตร 1-3 วัน

4. รูปแบบการเรียนรู้รายบุคคล เป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ต้องการ จะเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องในสถานศึกษาหรือภาคีเครือข่าย

การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสำนักงาน กศน. มี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. สถานศึกษาเป็นผู้จัด

2. สถานศึกษาร่วมจัดกับเครือข่าย

3. ภาทศครือข่าย เป็นผู้จัด โดยสถานศศศษาส่งเสริม สนับสนุนให้ครือข่ายเป็นผู้จัด ทั้งนี้ครือข่ายและผู้เรียนต้องมีการทำข้อตกลงร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนจบหลักสูตร

สรุปได้ว่า การจัดการศศศษาต่อเนื่องเป็นการจัดการศศศษาในรูปแบบการศศศษานอกระบบที่เป็นหลักสูตรระยะสั้น ที่จัดตามความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ ทักษะชีวิตการพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งรวมถึงการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้เทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีวิธีและการจัดการศศศษาต่อเนื่อง 4 รูปแบบ คือ รูปแบบกลุ่มสนใจ รูปแบบชั้นเรียนวิชาชีพ รูปแบบกิจกรรมฝึกอบรมประชาชน และรูปแบบการเรียนรู้รายบุคคล และการจัดการศศศษาต่อเนื่องของสำนักงาน กศน. มี 3 ลักษณะ ได้แก่ สถานศศศษาเป็นผู้จัด สถานศศศษาร่วมจัดกับครือข่าย และภาทศครือข่ายเป็นผู้จัด

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตร

3.1 ความหมายของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2552, เว็บไซต) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร (Curriculum) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากคำในภาษาลาตินว่า “Race - course” ซึ่งหมายถึง เส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งขัน เนื่องมาจากเป้าหมายของหลักสูตรที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งอนาคต ซึ่งการนิยามความหมายของหลักสูตรในปัจจุบันได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าหมายถึง มวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชา กลุ่มวิชา เนื้อหาสาระ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

สมพิศ ลาสอน (2555, หน้า 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีการวางแผนล่วงหน้าไว้อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ อันเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน

คุณพัฒน์ ชมภูการ (2556, หน้า 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ โครงการ แผนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศศศษาจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อบรรลุตามมาตรฐานกำหนดไว้ในแต่ละชั้น/ช่วงชั้น

มินา แซ่ลิ่ม (2560, หน้า 10) สรุปไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางการจัดการศศศษา หรือมวลประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมที่พึงประสงค์อันประกอบด้วยปรัชญาหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

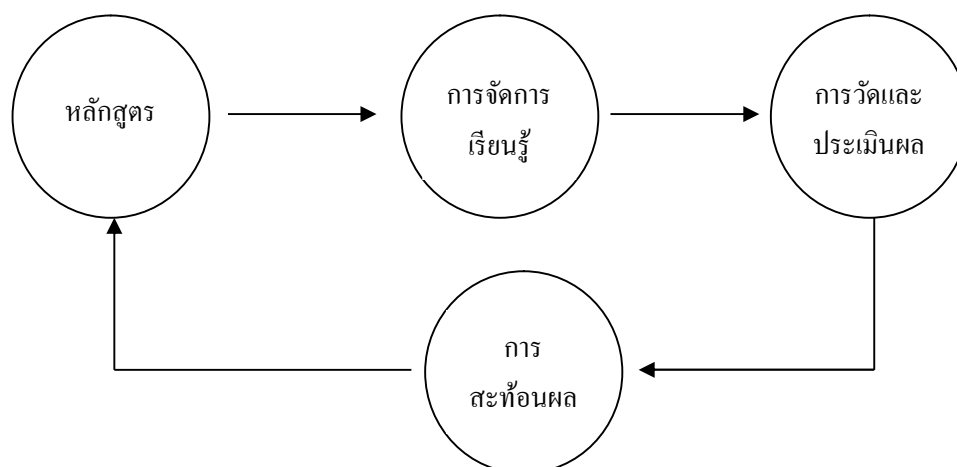
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553, หน้า 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ซึ่งจัดทำโดยคณะบุคคลของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาผู้เรียน และชุมชน สังคม ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก มีชีวิตอยู่ในชุมชน สังคมอย่างมีความสุขซึ่งต้องไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ และสิทธิมนุษยชน

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางการจัดการศึกษา ซึ่งจัดทำโดยคณะบุคคลของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาผู้เรียน และชุมชน สังคม เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก มีชีวิตอยู่ในชุมชน สังคมอย่างมีความสุข

3.2 ความสำคัญของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2552, เว็บไซต์) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจากข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการเรียนรู้และการคิด ทักษะทางสังคม และที่สำคัญ คือ คุณภาพทางด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ นอกจากนี้ ความสำคัญของหลักสูตรยังมีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ด้วยที่จะต้องตอบคำถามได้ว่าการจัดการศึกษานั้นบรรลุความคาดหวังของหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงหลักสูตร แสดงดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ความสำคัญของหลักสูตรที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร

ที่มา : วิชัย วงษ์ใหญ่, 2552, เว็บไซต์

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553, หน้า 1) กล่าวว่า สถานศึกษามีความสำคัญ ดังนี้

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา และเป็นไปตามสภาพ ปัญหาของชุมชน สังคม
2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของสถานศึกษา
3. เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพจริงในการปฏิบัติของสถานศึกษา

ลาภรรณ พรหมวงศ์ (2557, หน้า 14) กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรว่า เป็นหัวใจของการจัดการศึกษาทุกระดับ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ออกมาในรูปของ จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยนำลงสู่การปฏิบัติ และหลักสูตรยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจและนโยบายการศึกษาแปลงไปสู่การกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา หลักสูตรจึงมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคลในทุก ๆ ด้าน หลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพใน

อนาคต นอกจากนั้นหลักสูตรยังมีความสำคัญต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะเป็นตัวกำหนดกรอบแนวปฏิบัติให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา โดยเป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา และเป็นไปตามสภาพปัญหาของชุมชน สังคม

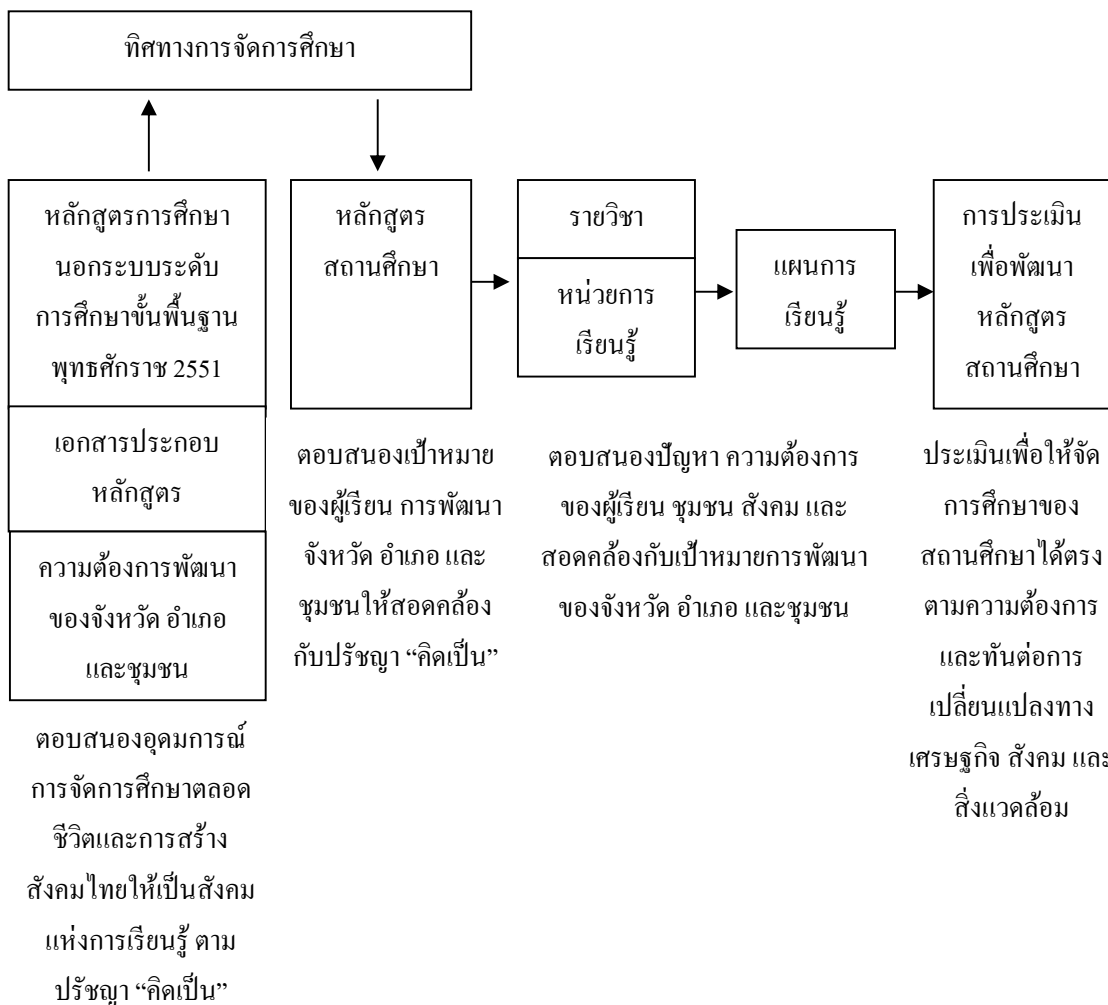
3.3 การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การบริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum administration) เป็นการบริหารงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ มากมายเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิด ในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 1)

รัตนา ดวงแก้ว (2555, หน้า 2) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตร และการบริหารจัดการหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการออกแบบและจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิต ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน และสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนาหลักสูตรที่ดีต้องอาศัยตัวแบบการพัฒนาหลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนพิมพ์เขียว (Blueprint) ที่จะช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้ใช้ในการสร้างหลักสูตรอย่างมีทิศทาง มีความถูกต้องเหมาะสมและสะดวกรวดเร็ว กระบวนการพัฒนาหลักสูตร อาจสรุปได้ว่าประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาบริบทหรือสภาวะแวดล้อม 2) การวางแผน 3) การนำไปใช้ และ 4) การประเมินผล ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ โดยไม่แยกส่วน และในการดำเนินการผู้บริหารควรสนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ส่วนการบริหารจัดการหลักสูตรเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการให้การพัฒนา และการใช้หลักสูตรของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งควรครอบคลุมทั้งในเรื่องการวางแผนหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศติดตามหลักสูตร และการประเมินหลักสูตร ซึ่งการดำเนินการในแต่ละเรื่อง ผู้บริหารและผู้นำหลักสูตรต้องมีแนวคิดหรือทฤษฎีรองรับ ในปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาต่อยอดแนวคิดแต่ละเรื่องอย่างกว้างขวางเพื่อช่วยให้การบริหารจัดการหลักสูตรเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553, หน้า 2) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการบริหารจัดการหลักสูตรเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง

สถานศึกษา ชุมชน ภาคเครือข่าย โดยยึดหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาของจังหวัด อำเภอ และชุมชน ให้เป็นไปตามปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกระบบ “คิดเป็น” และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ด้วยการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา ความต้องการการพัฒนา ระดับจังหวัด อำเภอ และชุมชน เพื่อกำหนดทิศทาง และบ่งชี้ให้เห็นอัตลักษณ์ของการพัฒนา กำลังคนของจังหวัด อำเภอ และชุมชน นำไปสู่การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม แสดงดัง ภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการบริหารจัดการหลักสูตร

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553, หน้า 2

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้มาตรฐานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2553 เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน อันเป็นหลักประกันให้กับผู้เรียนและผู้รับบริการ มีความมั่นใจว่า การศึกษาที่ได้รับนั้นมีมาตรฐานตามที่สถานศึกษา ได้ประกันคุณภาพไว้ ซึ่งมาตรฐานที่ 2 การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามตัวบ่งชี้สถานศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตรด้วย (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553, หน้า 2) โดยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยยึดหลักสูตรการศึกษา
 นอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี
 ความสามารถในการเรียนรู้ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด อำเภอ และชุมชน
 (สำนักงานส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553, หน้า 13)

การบริหารหลักสูตร โดยสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องต้องกำหนดวางแผน และกำหนด
 รายละเอียดในแต่ละกิจกรรม ตั้งแต่การวางแผนทางด้านบุคลากร งบประมาณ เอกสาร สื่อ และอื่น ๆ
 ที่เกี่ยวข้อง มีการอบรมครู ประชาสัมพันธ์ ประสานความร่วมมือกับเครือข่าย รับสมัครผู้เรียน และ
 แนวการเรียน เทียบโอน วางแผนการเรียน ลงทะเบียนเรียน ดำเนินการจัดการเรียนรู้ วัดและ
 ประเมินผลการเรียน และจบหลักสูตร ซึ่งในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดเฉพาะ (สำนักงานส่งเสริม
 การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย, 2555, หน้า 10) หลักสูตรการศึกษาจะ
 มีความสัมพันธ์ กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำมา
 นำเสนอ ในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ทราบว่า
 สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไรก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจความร่วมมือ
 การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมวิชาการจึงระบุ
 องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้ (ปิ่น เสนาดี, 2557, หน้า 38 - 43)

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา
 ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญความจำเป็นที่ต้อง
 ร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา โดยมีแนวทางการ
 ดำเนินการ ดังนี้

1.1 สสำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร โดยอาจจะจัดทำแบบทดสอบถามเกี่ยวกับ
 ความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 ประชุมชี้แจงหรือประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร
 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อ เอกสาร หรือศึกษาจากโรงเรียน
 นำร่องเครือข่ายหรือแกนนำ

1.5 พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาของ
 หลักสูตรสถานศึกษา

2. ศึกษาความต้องการของบุคคลากร โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
    - 2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเอกสารประกอบหลักสูตร
    - 2.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคคลากร
    - 2.3 จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคคลากร
    - 2.4 สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้
  3. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
    - 3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา
    - 3.2 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  4. จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
    - 4.1 รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น บุคคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่น
    - 4.2 นำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำให้เป็นระบบ
  5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
    - 5.1 กำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายภารกิจของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสนองนโยบายกฎและระเบียบต่าง ๆ
    - 5.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
  6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงานองค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบขอความร่วมมือ โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
    - 6.1 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว ป้ายนิเทศ แผ่นพับ จดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โสมเพจ อินเทอร์เน็ตตำบล สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ ฯลฯ
    - 6.2 จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดให้ผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบพร้อมขอความร่วมมือในการดำเนินงาน
- ภารกิจด้านที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
  2. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้นและสัดส่วนเวลาเรียน
5. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
6. จัดทำคำอธิบายรายวิชา
7. จัดทำหน่วยการเรียนรู้
8. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
9. กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
10. กำหนดสื่อการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้
11. กำหนดการวัดผลและประเมินผล
12. บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรให้สอดคล้องกับ

หลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

เกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ การจัดหา เลือกใช้ทำและพัฒนาสื่อ การจัดกระบวนการเรียนรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผล การแนะแนวการวิจัยเพื่อพัฒนา การนิเทศ กำกับ ติดตามแนวทางการดำเนินการ

1. การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ผู้บริหารทำความเข้าใจกับครู ให้พัฒนาตนเองและการวางแผนดำเนินการร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การสอนซ่อมเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนา เป็นต้น

2. การบริหารการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.1 ร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะแนวผู้เรียน ทั้งในด้านการศึกษาต่อ อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ให้กับผู้เรียน หรืออาจจัดตั้งศูนย์แนะแนวของสถานศึกษา

2.2 ร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษาในลักษณะการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.2.1 บริการฝึกงานที่มีประโยชน์เช่น ชุมชนมุขุขุสหารณ์ บริการแนะแนวห้องพยาบาล ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2.2.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ลูกเสือ เนตรนารี

2.2.3 สนับสนุนการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น ชุมนุมวรรณศิลป์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมคณิตศาสตร์ ชุมนุมวิทยาศาสตร์

2.2.4 สนองความสนใจและความสามารถของผู้เรียน เช่น ชุมชนภูมิภา ชุมชนคนตรี ชุมชนโม้ตัวที่ ชุมชนเกษตร ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนแนะแนว เป็นต้น

2.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.3.1 ระดมทรัพยากรมาใช้ให้คุ้มค่า

2.3.2 จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.3.3 มีสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี

2.3.4 สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3.5 ส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อพัฒนา

2.3.6 นิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

ดำเนินการให้เป็นไปตามภารกิจที่ 2 และภารกิจที่ 3 ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดไว้

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

1. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายในสถานศึกษา

2. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องรวบรวมผลการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สรุปและเขียนรายงานการดำเนินงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และนำผลการรายงานเผยแพร่ให้ชุมชนหรือสาธารณชนได้รับทราบ

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

1. สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงหลักสูตรแผนพัฒนากระบวนการจัดการหลักสูตร

2. สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ชุมชน ภาคเครือข่าย โดยยึดหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด อำเภอ และชุมชน

4. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการหลักสูตรต่อเนื่อง สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ภาคีเครือข่าย หมายถึง บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและองค์กรอื่น ๆ รวมทั้งสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอ่างทองที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรม ร่วมกัน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551, หน้า 82) และ สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์ (2553, หน้า 89) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเป็นเครือข่ายการศึกษาไว้ว่าการ เป็นเครือข่ายการศึกษาเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารและ ความรู้ใหม่ ๆ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกและองค์กรเครือข่าย เป็นแหล่งระดม ทรัพยากรเพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการระดมสรรพกำลังเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม แก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นร่วมกัน เป็นการร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีของ สมาชิกและเครือข่าย เป็นการป้องกันการดำเนินงานซ้ำซ้อน ลดความสิ้นเปลืองของทรัพยากร เป็นเวที กลางสำหรับการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มีความประสงค์จะทำงานร่วมกันใน รูปแบบเครือข่าย และ เป็นการรวมพลังในการทำงานที่ยาก ๆ ที่คนหรือหน่วยงานเดียวไม่สามารถ ทำได้สำเร็จ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มหรือทีมหรือหลาย ๆ หน่วยงาน มาร่วมกัน ทำงานในลักษณะของเครือข่ายความร่วมมือ และ สุรัตน์ ก้อนนาค (2554, หน้า 53) กล่าวว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยนาท ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับหลักสูตร สถานศึกษา ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการ การประชาสัมพันธ์สร้าง ความรู้ความเข้าใจให้กับคณะกรรมการ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดง ความคิดเห็น

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551, หน้า 82) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทุกรูปแบบ เพื่อให้ เครือข่ายเข้าใจและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น
2. พัฒนารฐานข้อมูลของเครือข่ายให้ครอบคลุมกับภารกิจงาน โดยภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูล

3. สํารวจความพร้อมความต้องการของภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ให้ความสำคัญกับเครือข่ายกำหนดระดับความสำคัญของภาคีเครือข่ายเพื่อประเมินผลการสร้างเครือข่ายการทำงานของสถานศึกษา
5. สร้างขวัญกำลังใจให้กับภาคีเครือข่ายโดยการให้เกียรติยกย่องเชิดชูภาคีเครือข่ายและกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อสร้างขวัญกำลังใจกับหน่วยงานสถานศึกษาที่มีการประสานและร่วมมือกับเครือข่ายจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
6. พัฒนาศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานให้มีทักษะในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายสร้างอุดมการณ์การทำงานให้กับครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งต้องมีจิตอาสาในการทำงานร่วมกับเครือข่ายโดยมีบทบาทเป็นผู้เชื่อมประสานงานในทุกมิติในเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน
7. กำหนดให้มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันกับภาคีเครือข่ายและประสานงานกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
8. กำกับติดตามประเมินผลมีการถอดองค์ความรู้การสร้างเครือข่ายการทำงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ในการพัฒนางานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
9. มีการจัดทำแผนและกำหนดกิจกรรมร่วมกันพร้อมทั้ง มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมมือการทำงานร่วมกันและกำหนดเป้าหมายการทำงานให้ชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ
10. การพิจารณาบุคลากรเข้าทำงานในหน่วยงานสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรกำหนดคุณสมบัติเฉพาะในด้านการประสานเครือข่ายไว้พิจารณาด้วย
11. ผู้บริหารและครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องรู้จักการบูรณาการกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับภารกิจของเครือข่ายเพิ่มกิจกรรมที่ทำร่วมกับภาคีเครือข่ายให้มากขึ้นต้องทันเหตุการณ์รู้ว่ากิจกรรมใดที่กำลังดำเนินการในชุมชน
12. จัดสรรงบประมาณ ให้กับครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นค่าเดินทางในการประสานงานจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่าย
13. ผู้บริหารหรือข้าราชการในสถานศึกษาควรเป็นที่เล็งใจให้กับครูในการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่

14. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างกลมกลืนมิตรร่วมกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร
 สุรัตน์ ก้อนนาค (2554, หน้า 53) กล่าวถึง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดชัยนาท ไว้ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมกำหนดแผนนโยบายและยุทธศาสตร์
  - 1.1 ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการ
  - 1.2 จัดอบรมให้ความรู้ในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
  - 1.3 จัดให้มีกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่และภารกิจอย่างต่อเนื่อง
2. ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.1 ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการ
  - 2.2 ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคณะกรรมการ
  - 2.3 เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา
  - 3.1 ควรประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญ
  - 3.2 เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความพร้อมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 3.3 ยกย่องบุคคลในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. ด้านการมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
  - 4.1 สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน
  - 4.2 สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน
  - 4.3 ควรร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง
  - 4.4 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการประสานงาน
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
  - 5.1 ควรเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเป็นคณะกรรมการนิเทศ
  - 5.2 อบรมให้ความรู้เรื่องการติดตามและประเมินผลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
  - 5.3 ทำความเข้าใจและร่วมกันวางแผนการนิเทศกับชุมชน
  - 5.4 มีเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล
  - 5.5 สถานศึกษามีเว็บไซต์เพื่อให้ชุมชนสามารถติดตามและตรวจสอบการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาได้ตลอดเวลา

จากการศึกษาในหัวข้อที่ผ่านมาผู้วิจัยจึง สรุปการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการหลักสูตรต่อเนื่อง หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การให้ข้อเสนอแนะด้านการวิเคราะห์หาสาเหตุปัญหาของหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง อยู่เสมอ เข้าร่วมประชุมกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทองใน การพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง อยู่เสมอ ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ตามความเหมาะสม การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การกำหนดคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ของแต่ละวิชาภายในหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การกำหนดเนื้อหาสาระภายในหน่วยการเรียนรู้แต่ละวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การกำหนดเกณฑ์วัดและประเมินของแต่ละวิชาภายในหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการลงมือจัดทำโครงสร้างหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การลงมือจัดทำคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การลงมือจัดทำหน่วยการเรียนรู้ของแต่ละวิชาภายในหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การลงมือจัดทำเนื้อหาสาระภายในหน่วยการเรียนรู้ แต่ละวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การลงมือจัดทำเกณฑ์วัดและประเมินของแต่ละวิชาภายในหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การลงมือจัดทำสื่อการสอนของแต่ละวิชาภายในหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการติดตามและประเมินผลการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การติดตามและ

ประเมินผลการจัดทำคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมภายในหน่วยการเรียนรู้แต่ละวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การตัดสินใจและประเมินผลการเรียนในแต่ละวิชาภายในหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การตัดสินใจผลการดำเนินงานพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง การประเมินผลการดำเนินงานอยู่เสมอ การติดตามผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง อยู่เสมอ และการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน ผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้มาใช้ในการสร้างผลงานที่ดี ผลักดันการดำเนินงานการจัดการศึกษาต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับว่ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ทำให้ประสบความสำเร็จและเกิดผลงานที่ดี และการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ภาคีเครือข่ายมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรในองค์กรและชุมชน

5. บริบทการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง

5.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 7 แห่ง มีครู/อาจารย์ จำนวน 136 คน มีนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 4,176 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอ่างทอง, 2562, หน้า 7) โดยมีจำนวนนักเรียน ห้องเรียน กศน. และ ครู ปีการศึกษา 2562 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำแนกตามอำเภอ แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนนักเรียน ห้องเรียน กศน. และครู สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		จำนวน ครู (คน)
	จำนวน นักเรียน (คน)	จำนวน ห้องเรียน (ห้อง)	จำนวน นักเรียน (คน)	จำนวน ห้องเรียน (ห้อง)	จำนวน นักเรียน (คน)	จำนวน ห้องเรียน (ห้อง)	
	อำเภอเมืองอ่างทอง	53	3	288	17	612	
อำเภอไชโย	28	3	96	9	265	9	14
อำเภอป่าโมก	34	2	133	8	211	8	15
อำเภอโพธิ์ทอง	65	10	251	13	491	13	22
อำเภอแสวงหา	17	1	122	7	186	7	16
อำเภอวิเศษชัยชาญ	32	1	356	13	617	15	29
อำเภอสามโก้	14	1	121	5	184	5	12
รวม	243	21	1,367	72	2,566	74	136

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอ่างทอง, 2562, หน้า 13, 18

5.2 นโยบายเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการศึกษาต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภายใต้กรอบทิศทางการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 นโยบาย และโครงการสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้หน่วยงานสถานศึกษาในสังกัดนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิด ทิศทาง และเครื่องมือในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561ค, หน้า 27 - 28)

ปรัชญา

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ปรัชญาคิดเป็น”

วิสัยทัศน์

คนไทยได้รับโอกาสการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัย สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีทักษะที่จำเป็นในโลกศตวรรษที่ 21

พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ เพื่อยกระดับการศึกษา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมทุกช่วงวัย พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้อื่น ในรูปแบบต่าง ๆ
3. ส่งเสริมและพัฒนาการนำ เทคโนโลยีทางการศึกษา และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง
4. พัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สื่อและนวัตกรรม การวัดและประเมินผลในทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน
5. พัฒนानุเคราะห์และระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อบูรณาการการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

เป้าประสงค์

1. ประชาชนผู้ด้อย พลาด และขาดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งประชาชนทั่วไปได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เป็นไปตามสภาพ ปัญหา และความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
2. ประชาชนได้รับการยกระดับการศึกษา สร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมือง อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคง และยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

3. ประชาชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้และมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สามารถคิด วิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์

4. ประชาชนได้รับการสร้างและส่งเสริมให้มีนิสัยรักการอ่านเพื่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

5. ชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนร่วมจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการนันทนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน

6. หน่วยงานและสถานศึกษาพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการยกระดับคุณภาพในการจัดการเรียนรู้และเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน

7. หน่วยงานและสถานศึกษาพัฒนาสื่อและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งตามความต้องการของประชาชนและชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย

8. บุคลากรของหน่วยงานและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ

9. หน่วยงานและสถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล การกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562, หน้า 47)

1. จัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรม และอาชีพเฉพาะทางหรือการบริการ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ความต้องการและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน โดยจัดให้มีหนึ่งอาชีพเด่นต่อหนึ่งศูนย์ฝึกอาชีพ รวมทั้งให้มีการกำกับ ติดตาม และรายงานผลการจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะคนพิการ ผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล และมุ่งเน้นให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีทักษะการดำรงชีวิต ตลอดจนสามารถประกอบอาชีพพึ่งพาตนเองได้ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการชีวิตของตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในอนาคต โดยจัดกิจกรรมที่มีเนื้อหา

สำคัญต่าง ๆ เช่น สุขภาพกายและจิต การป้องกันภัยยาเสพติด เพศศึกษา คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผ่านการศึกษารูปแบบต่าง ๆ อาทิ ถ่ายพัฒนาทักษะชีวิต การจัดตั้งชมรม/ชุมนุม การส่งเสริมความสามารถพิเศษต่าง ๆ

3. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยใช้หลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการในรูปแบบของการฝึกอบรม การประชุม สัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมจิตอาสา การสร้างชุมชนนักปฏิบัติ และรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของชุมชนแต่ละพื้นที่เคารพความคิดของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างและหลากหลายทางความคิดและอุดมการณ์ รวมทั้งสังคมพหุวัฒนธรรม โดยจัดกระบวนการให้บุคคลรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างกระบวนการจิตสาธารณะ การสร้างจิตสำนึก ความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองดี การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน การบริหารจัดการด้านการรับมือกับสาธารณภัย การอนุรักษ์พลังงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับประชาชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ตามทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร คือ รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล งานบริการทางวิชาการ และการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562, หน้า 48)

1. ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่หลากหลาย ทันสมัย รวมทั้งหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน

2. ส่งเสริมการพัฒนาสื่อแบบเรียน สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออื่น ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายทั่วไปและกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

3. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางไกลให้มีคุณภาพทันสมัยด้วยระบบห้องเรียนและการควบคุมการสอบออนไลน์

4. พัฒนาระบบการประเมินเพื่อเทียบระดับการศึกษา และการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาในระบบทุกหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน โดยการนำแบบทดสอบกลาง และระบบการสอบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Exam) มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัย พัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้การวัดและประเมินผล และเผยแพร่รูปแบบการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้มีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างกว้างขวางและมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทอย่างต่อเนื่อง

7. พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน เพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก โดยพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพและสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่องโดยใช้การประเมินภายในด้วยตนเอง และจัดให้มีระบบสถานศึกษาที่เลี้ยงเข้าไปสนับสนุนอย่างใกล้ชิด สำหรับสถานศึกษาที่ยังไม่ได้เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก ให้พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

จากนโยบาย จุดเน้น ภารกิจการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แสดงให้เห็นว่า สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรรวมถึง หลักสูตรของการศึกษาต่อเนื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สื่อและนวัตกรรม การวัดและประเมินผลในทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน โดยส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้อื่น ในรูปแบบต่าง ๆ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

จิตติมาภรณ์ พงศ์จันทร์ (2553, หน้า 76) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผนส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมวางแผน เพื่อกำหนดปัญหาด้านการศึกษาของชุมชน ได้จัดทำแผนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาแต่เกือบครึ่งไม่ได้หาวิธีการดำเนินงานทางการศึกษา และบางส่วนไม่ได้กำหนดเป้าหมายการวางแผนไม่ได้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการวางแผนสำหรับการประสานงานส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือประสานงานระหว่างหน่วยงานกับชุมชนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือ

ระหว่างครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนในพื้นที่แต่เกินครึ่งที่ไม่ได้จัดให้มีผู้ประสานงานทำหน้าที่แทนผู้บริหารส่วนความร่วมมือส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเช่นกิจกรรมพัฒนาอาชีพพัฒนาทักษะชีวิตพัฒนาสังคมและชุมชนและมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้แต่เกินครึ่งที่ไม่ได้ตรวจสอบผลการใช้จ่ายงบประมาณประจำปีของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอนอกจากนี้ในการทำงานร่วมกันส่วนใหญ่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนรับผิดชอบต่องานส่วนรวมเปิดใจกว้างยอมรับผู้ร่วมงานและให้กำลังใจเพื่อร่วมงานเมื่อเกิดความท้อแท้แต่ก็มีส่วนน้อยที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมในทุกกิจกรรมไม่ได้ทำกิจกรรมคล้ายคลึงเมื่อเกิดความล่าช้าในการทำงานในด้านการประเมินผลส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนร่วมมือกับผู้ประสานงานในการทำงาน ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน/โครงการและบางส่วนไม่ได้ร่วมติดตามผลการวางแผน ประเมินผลการประสานงานและประเมินผู้ปฏิบัติงานเป็นรายบุคคล

ชฎาพร ชันติวรพันธ์ (2555, หน้า 66) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแจ้ห่ม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ คือ ด้านความร่วมมือ ด้านการทำงานร่วมกัน ด้านการ ประเมินผล ด้านการประสานงาน และ ด้านการวางแผน

จารุวรรณ วงศ์วุฒิ (2556, หน้า 74) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจาก ระดับการมีส่วนร่วมในระดับมากไปหาน้อย สูงสุด คือ ด้านการทำงาน ร่วมกันระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา ด้านความร่วมมือระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา ด้านการประเมินผลระดับการมีส่วนร่วมมาก รองลงมา ด้านการประสานงานระดับการมีส่วนร่วม มาก และน้อยที่สุด ด้านการวางแผนระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ตามลำดับ จากการศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะพบว่า ควรมีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรม มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมาปฏิบัติงานตรงเวลา

เบญญาภา ต่อมคำ (2556, หน้า 89) วิจัยเรื่อง สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของภาคีเครือข่าย สังกัดศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของภาคี เครือข่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัยยาศัย อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในการยอมรับผลประโยชน์และความเสี่ยง และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปรียามาศ โทนคำ (2557, หน้า 104) วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการ คณะกรรมการควรมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามงบประมาณเพื่อให้การดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นไปอย่างมีคุณภาพ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชน 3) ด้านการมีส่วนร่วม ควรให้คณะกรรมการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 4) ด้านการนิเทศ ติดตามและรายงานผล ควรสรุปผล และรายงานผลการปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย

ปิ่น เสนาสี (2558, หน้า 115) วิจัยเรื่อง สภาพการปฏิบัติ ปัญหา และแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน 2) ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน 3) สภาพการปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาพรวมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และรายด้านแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 ทุกด้าน ยกเว้นด้านการดำเนินการจัดทำหลักสูตรเพียงด้านเดียวที่ไม่แตกต่างกัน 4) ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาพรวม และ

รายด้านกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเห็นต่อปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรไม่แตกต่างกัน และ 5) แนวทางการพัฒนาในการบริหารจัดการหลักสูตร ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมในการบริหารหลักสูตร ด้านการดำเนินการจัดทำหลักสูตร ด้านการวางแผนการบริหารจัดการใช้หลักสูตร ด้านการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินการหลักสูตรด้านการสรุปผลการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

วิจิตรภรณ์ โตะแก้ว (2558, หน้า 97) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการควบคุม รongลงมา คือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการประสานงาน ด้านการวางแผน และด้านการบังคับบัญชา และ 2) แนวทาง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ด้านการวางแผน คือ เรื่องมีการสำรวจความต้องการของประชาชนในเรื่องข้อมูลแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ด้านการจัดองค์กร คือ เรื่องมีส่วนร่วมในการเป็นสถานศึกษาภาคีเครือข่าย โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการบังคับบัญชา คือ เรื่อง มีความรับผิดชอบต่องานที่ผิดพลาด ด้านการประสานงาน คือ เรื่องที่สนับสนุนกิจกรรม เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนพื้นที่ และด้านการควบคุม คือ เรื่องมีส่วนร่วมในการรับทราบและพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการนิเทศติดตาม

สยามมล เกษประดิษฐ์ (2559, หน้า 99) วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า มีสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ ด้านหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกำหนดแผน นโยบายและยุทธศาสตร์ ด้านการติดตามประเมินผล และด้านที่ต่ำสุด คือ ด้านงบประมาณ และ 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาพรวม พบว่า มีปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อันดับแรก คือ ด้านกำหนดแผนนโยบายและยุทธศาสตร์

รองลงมา คือ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตร และด้านที่สำคัญที่สุด คือ ด้านการติดตามประเมินผล

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith, 2011, p.71) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนรัฐบาลในเขตเมือง : กลยุทธ์ใหม่ในการเพิ่มการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนในเขตเมืองนั้นสอดคล้องกับรูปแบบของเอ็ปสไตน์ (Epstein) ก่อนข้างคืออย่างไรก็ตาม กลยุทธ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมเหล่านี้ และเพื่อดึงดูดผู้ปกครองที่เข้าถึงยากนั้นเป็นนวัตกรรมที่ค่อนข้างใหม่: โรงเรียนเสนอบริการแบบรอบด้าน สิ่งจูงใจ และสัญญา เพื่อปรับปรุงและสร้างความมั่นใจในการมีส่วนร่วม เทคโนโลยีที่ใช้สำหรับโอกาสในการประชาสัมพันธ์อาสาสมัครผู้ปกครอง และผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจและการกำกับดูแลของโรงเรียนโดยรวมแล้วกลยุทธ์เหล่านี้เชื่อมโยงกับการเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองและระดับความสะดวกสบายของผู้ปกครองในการเข้าร่วมการศึกษาของบุตรหลาน

แนนซี (Nancy, 2017, p.51) ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตรและการปรับตัวของวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่เข้าร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตรมีเกรดสูงขึ้นมีทัศนคติเชิงบวกต่อโรงเรียน และแรงบันดาลใจทางวิชาการที่สูงขึ้น เมื่อมีการควบคุมลักษณะทางประชากรศาสตร์ และ ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตรที่ไม่ใช่กีฬา รายงานว่ามีการปรับตัวที่ดีกว่าคนที่ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนร่วมในกีฬา

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีความสำคัญกับทุกสถานศึกษา โดยสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และตัวแปรที่ใช้ศึกษาแตกต่างกันไปตามบริบทของสถานศึกษา และความสนใจของนักวิจัย ส่วนในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการหลักสูตรต่อเนื่อง ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล